

ความรุ่งโรจน์และการล่มสลาย ของการเมืองระบอบมาร์กอสในฟิลิปปินส์

ศุภการ สิริไพศาล

ความนำ

นับตั้งแต่ฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชในปีค.ศ. 1946 ประเทศเกิดใหม่แห่งนี้ได้เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศที่อ่อนแอ ไร้เสถียรภาพและขาดความมั่นคง ซึ่งเป็นปัญหาเดียวกับที่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้กำลังเผชิญอยู่ ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวการพัฒนาประเทศเพื่อให้ฟิลิปปินส์ดำรงสถานะความเป็นรัฐให้อยู่รอดต่อไปถือเป็นอุดมการณ์และเป้าหมายหลักที่สำคัญ โดยฟิลิปปินส์ได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาโดยตลอดนับตั้งแต่สมัยยังเป็นดินแดนอาณานิคม ส่งผลให้ฟิลิปปินส์ต้องพึ่งพาสหรัฐอเมริกาในทุกๆ ด้าน ด้วยเหตุนี้เมื่อได้รับเอกราช ฟิลิปปินส์จึงเป็นประเทศที่เกือบจะไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้เลย อีกทั้งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สหรัฐวางรากฐานไว้ให้ได้ถูกครอบงำโดยกลุ่มคนร่ำรวยและพวกเจ้าของที่ดิน ซึ่งได้ใช้อำนาจทางการเมืองผูกขาดผลประโยชน์อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเอื้อประโยชน์แก่ญาติมิตรและพวกพ้องของตน สภาการณ์ที่เกิดขึ้นจึงกลายเป็นปัจจัยที่บั่นทอนโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของฟิลิปปินส์อย่างมาก ส่งผลให้ฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นประเทศที่เคยมีการคาดการณ์กันว่าจะก้าวหน้าที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทศวรรษที่ 1950 กลายเป็นประเทศที่ตกต่ำ ยากจนและล้าหลังที่สุดในอีก 30 ปีต่อมา

ในช่วงค.ศ. 1965-1986 ฟิลิปปินส์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดี เฟอร์ดินานด์ อี. มาร์กอส (Ferdinand E. Marcos) ได้รับอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกาในการดำเนินนโยบายตามยุทธศาสตร์ EOI (Export-Oriented Industrialization) ซึ่งสหรัฐอเมริกาคำหนดขึ้น ภายใต้การดำเนินตามนโยบายดังกล่าวสหรัฐได้ให้การสนับสนุนประธานาธิบดีมาร์กอส ส่งผลให้มาร์กอสสามารถสร้างระบอบที่ผูกขาดอำนาจและความมั่งคั่งให้แก่ตนเองได้สำเร็จ กระทั่งเมื่อระบอบที่เต็มไปด้วยการคอร์รัปชันและผลประโยชน์

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ส่วนตัวผนวกกับความเผด็จการเบ็ดเสร็จที่รวบอำนาจมาอย่างยาวนานกว่า 20 ปีเผยออกมา พลังประชาชนชาวฟิลิปปินส์ได้รวมตัวขึ้นต่อต้าน นำมาสู่การโค่นล้มและล่มสลายของระบอบเผด็จการในที่สุด ในบทความนี้มุ่งนำเสนอถึงความเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากปัจจัยภายในและอิทธิพลจากภายนอก คือ สหรัฐอเมริกา ที่เข้ามามีอิทธิพลในกิจการภายในของฟิลิปปินส์สมัยประธานาธิบดีเฟอร์ดินานด์ อี.มาร์กอส กระทั่งถึงการเสื่อมอำนาจและล่มสลายจากการถูกโค่นล้มโดยพลังประชาชน ในปี ค.ศ.1986

จากยุคอาณานิคมถึงการขึ้นสู่อำนาจของมาร์กอส

เมื่อสเปนเข้ามาในฟิลิปปินส์ช่วงทศวรรษที่ 1560 ได้พบว่ารายได้หลักที่สร้างความมั่นคงและมั่งคั่งให้แก่ฟิลิปปินส์ในช่วงศตวรรษที่ 16 คือ การเป็นเมืองท่าการค้า(entrepôt)ของมะนิลาโดยเฉพาะการค้าทางเรือกับจีนในยุค galleon trade โดยมีปัจจัยที่เอื้อต่อการค้าขาย คือการประสานผลประโยชน์เข้ากันได้กับผู้ปกครองท้องถิ่น (Benedict Anderson, 2000:194) ในเวลาต่อมาเมื่อเข้ามายึดครองหมู่เกาะแห่งนี้สเปนได้เข้าจัดระบบการปกครองขึ้นใหม่ภายในฟิลิปปินส์ด้วยการใช้ระบอบศักดินา(feudalism)แบบยุโรป จากจุดเริ่มต้นนี้จึงทำให้ผู้ปกครองท้องถิ่นในยุคต่อ ๆ มามีความคุ้นเคยและยึดติดกับรูปแบบศักดินาโดยถือว่าที่ดินเป็นสิ่งที่แสดงอำนาจและความมั่นคง สเปนยังได้ใช้ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับชนพื้นเมือง โดยศาสนจักรเองต่างก็ตระหนักว่าในฟิลิปปินส์ชาวจีนมีประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ จึงให้สิทธิพิเศษแก่ชาวจีนที่เปลี่ยนมานับถือคริสต์ ซึ่งนโยบายนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อโครงสร้างทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม กล่าวคือ ได้เกิดเป็นชนชั้นลูกครึ่งชาวจีน (Mestizo) (Benedict Anderson,2000:194-196) ที่จะกลายเป็นเจ้าที่ดินและกลุ่มชนชั้นนำที่มีบทบาทในทางเศรษฐกิจและการเมืองของฟิลิปปินส์ในเวลาต่อมา

เมื่อฟิลิปปินส์ตกเป็นอาณานิคมของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1899 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในอย่างมาก โดยเฉพาะระบอบการปกครองที่นำไปสู่การผูกขาดอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจโดยกลุ่มคนอาณานิคมแห่งชาติ (national oligarchy) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มลูกครึ่งเจ้าที่ดิน หรือกลุ่ม Cacique ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพื้นเมืองเชื้อสายจีน นอกจากนี้ การเมืองแบบระบบรัฐสภายังเปิดโอกาสให้ชนชั้นเจ้าของที่ดินเหล่านี้ เข้าถึงอำนาจทางการเมืองในระดับชาติ และได้กลายมาเป็นชนชั้นผู้ปกครองในเวลาต่อมาหน่วยงานท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่ในการจัดกระบวนการเลือกตั้งได้กลายเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเจ้าที่ดิน ดังนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้ง จึงวนเวียนและจำกัดเฉพาะอยู่ในเครือข่ายตระกูลและเพื่อนพ้องของเจ้าที่ดินกลุ่มลูกครึ่ง และเป็นจุดเริ่มต้นของการกำเนิดระบบวงศ์ตระกูลทางการเมือง (political dynasties) (Benedict Anderson,2000:201-203) ในฟิลิปปินส์

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาได้ออกรับัญญัติฟื้นฟูและเสนอเงินชดเชยแก่ผู้เสียหายจากสงคราม ซึ่งผู้ที่ได้ประโยชน์ส่วนใหญ่คือ กลุ่ม Cacique และต่อมาเมื่อฟิลิปปินส์ได้รับเอกราช ได้เกิดความวุ่นวายขึ้นภายในประเทศ เนื่องจากกลุ่ม Cacique ต้องการรักษอำนาจและผลประโยชน์ของตนต่อไป ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นปฏิกิริยาระหว่างชนชั้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ กลุ่มชนชั้นเจ้าที่ดินยังดึงทหารเข้ามาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการที่รุนแรง ซึ่งนำฟิลิปปินส์เข้าสู่ “ยุคขุนศึก” (warlord era) โดยที่เจ้าที่ดินได้จัดตั้งกองกำลังส่วนตัว (private army)ขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่

ล้วนเป็นไปเพื่อการกำจัดคู่แข่งทางการเมืองและมุ่งรักษาผลประโยชน์ของตนเอง “ตำแหน่งประธานาธิบดี” ได้ถูกใช้เป็นใบเบิกทางสู่ความมั่งคั่งมาโดยในประวัติศาสตร์การเมืองของฟิลิปปินส์ ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งเกือบทุกคน ล้วนใช้อำนาจในฐานะประธานาธิบดีในการกอบโกยผลประโยชน์และเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มคณาธิปไตยทั้งที่เป็นพรรคพวกของตนเองและกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ระบอบประชาธิปไตยของฟิลิปปินส์จึงเป็นไปเพียงในหลักการเท่านั้น การกอบโกยผลประโยชน์จากการคอร์รัปชัน การเล่นพรรคเล่นพวกล้วนเป็นไปอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยนโยบายที่กำหนดขึ้นตามกระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตยภายใต้ชนชั้นเจ้าที่ดิน ได้กลายเป็นตัวการสำคัญที่บ่อนทำลายเสถียรภาพทั้งในทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม แม้ว่าวิธีการในการเลือกผู้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนก็จริง แต่อำนาจที่แท้จริงกลับอยู่ที่กลุ่มคณาธิปไตย ซึ่งใช้อำนาจเพื่อแสวงหาและเอื้อผลประโยชน์ให้แก่ครอบครัวและพวกพ้อง ยิ่งกว่านั้นยังมีการใช้วิธีที่รุนแรงในการจัดการกับคู่แข่งอย่างโหดเหี้ยม นำมาซึ่งความหวาดกลัวที่คุกคามความปลอดภัยในชีวิตของประชาชน

การคอร์รัปชันที่บั่นทอนโครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาเงินเฟ้อ ค่าครองชีพสูง ประชาชนขาดที่ดินทำกิน ความยากจน สภาพที่ขาด law and order ของสังคม รัฐบาลที่ไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้สร้างความเบื่อหน่ายและความไม่พอใจแก่ประชาชนมาเป็นเวลานาน จนเป็นประเด็นสำคัญในการหาเสียงแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีเกือบทุกครั้ง การที่ประชาชนรู้สึกว่ประธานาธิบดีไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆนี้ได้ ทำให้ชาวฟิลิปปินส์มักจะไม่เลือกประธานาธิบดีซ้ำเป็นสมัยที่สอง และด้วยคำสัญญาที่ว่า จะแก้ปัญหาเหล่านี้ให้หมดไปเพื่อให้ฟิลิปปินส์เปลี่ยนเป็น “The New Society” ทำให้นายเฟอร์ดินานด์ อี. มาร์กอส สามารถเอาชนะประธานาธิบดีมาคาปากัล (Diosdado Macapagal) ในการเลือกตั้งปี ค.ศ.1965 และขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี โดยที่มาร์กอสเปรียบตนเองเสมือนวีรบุรุษผู้กอบกู้ และผู้นำความหวังมาสู่ประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งอยู่ในสภาวะวิกฤติใกล้ล่มสลาย

หลังจากที่มาร์กอสได้ขึ้นมามีตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาซึ่งมีผลประโยชน์ในฟิลิปปินส์อย่างมากทั้งในเชิงยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ ได้เพิ่มอิทธิพลต่อระบบการเมืองของฟิลิปปินส์อย่างชัดเจน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างฟิลิปปินส์กับสหรัฐามีลักษณะที่เกื้อกูลกันมาตั้งแต่สหรัฐประกาศให้เอกราชแก่ฟิลิปปินส์ในปี ค.ศ. 1946 ทั้งนี้เพราะสหรัฐต้องการอาศัยฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการคงไว้ซึ่งอิทธิพลของสหรัฐในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์จากโซเวียต สหรัฐอเมริกาได้ตั้งฐานทัพที่สำคัญ 2 แห่งคือ ฐานทัพเรือที่อ่าวซู-บิค และฐานทัพอากาศคลาร์ก ซึ่งฐานทัพทั้ง 2 แห่งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการแทรกแซงทางการเมืองและการเมืองในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยในทางการเมือง สหรัฐอเมริกาได้ยื่นยันถึงความจำเป็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การป้องกันภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกร่วมกับฟิลิปปินส์ (Claude A. Buss, 1977: 121-134)

อย่างไรก็ตาม ใช่ว่าสหรัฐจะเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว ในทางกลับกัน มาร์กอสก็ได้ได้รับประโยชน์จากการเข้ามาของสหรัฐเช่นกัน กล่าวคือ มาร์กอสได้เก็บค่าเช่าฐานทัพทั้งสองแห่ง

จากอเมริกาในราคาที่สูงมาก และเปิดโอกาสให้แรงงานฟิลิปปินส์เข้าทำงานภายในฐานทัพจำนวนหลายหมื่นอัตรา การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในกิจการด้านต่าง ๆ ฟิลิปปินส์จะได้รับเงินช่วยเหลือเป็นสิ่งตอบแทน ดังเช่นการที่มาร์กอสส่งทหารเข้าไปในเวียดนามเพื่อแลกกับเงินช่วยเหลือในการสร้างถนนและโครงการพัฒนาชุมชนเป็นการตอบแทนตามข้อตกลงลับกับวอชิงตัน (Lela Garner Noble, 1986:72) ก่อนสมัยมาร์กอส สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของฟิลิปปินส์ยังอยู่ในฐานะที่ไม่สู้จะดีนัก แต่ในสมัยแรกของรัฐบาลมาร์กอสฟิลิปปินส์สามารถใช้หนี้ต่างประเทศได้เกือบหมดเป็นผลมาจากความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะการค้าขายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการทำสงครามเวียดนาม (Lela Garner Noble, 1986:76)

ในประเด็นด้านเศรษฐกิจ ฟิลิปปินส์ได้รับประโยชน์อย่างมากในการที่สหรัฐอเมริกาใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยเฉพาะการลงทุนจากสหรัฐฯ เพื่อมุ่งหวังปิดล้อมการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ (Economic Growth Theory) ซึ่งถูกกำหนดเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาฟิลิปปินส์ นอกจากนี้ มาร์กอสยังได้เปิดรับยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจแบบใหม่คือ “EOI” (Export-Oriented Industrialization) ซึ่งได้รับการผลักดันจากธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ “IMF” (International Monetary Fund) องค์กรที่เป็นผลผลิตจากการประชุม Bretton Woods จากการเปิดรับเม็ดเงินเหล่านี้ส่งผลทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศดีขึ้น มาร์กอสได้เสนอให้มีการผ่านกฎหมาย 2 ฉบับที่มีจุดประสงค์เพื่อสนับสนุนการส่งออก อีกนัยหนึ่ง เพื่อเอื้อประโยชน์แก่สหรัฐอเมริกา กฎหมายดังกล่าวได้แก่ Investment Incentive Acts ในปี ค.ศ. 1967 ซึ่งจะส่งผลให้เกิดแรงงานราคาถูก และสามารถนำเข้าเครื่องจักรโดยไม่เสียภาษี และกฎหมาย Export Incentive Acts ปี ค.ศ. 1970 นอกจากนี้ยังจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมการส่งออก (Export Processing Zone-EPZ) ที่บาตาอัน (Bataan) เพื่อดึงดูดการลงทุนซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามาร์กอสพยายามมุ่งเน้นส่งเสริมการส่งออกเป็นหลักโดยสอดคล้องกับนโยบาย EOI ของธนาคารโลกและ IMF โดยที่องค์กรทั้งสองมีสหรัฐฯ เป็นผู้กำหนดบทบาทอยู่เบื้องหลัง แม้ว่าการดำเนินนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อสหรัฐอเมริกาจะทำให้ฟิลิปปินส์ได้รับการช่วยเหลืออย่างมากก็ตาม แต่ก็ได้เกิดกระแสต่อต้านจากภายในโดยการรวมตัวกันของกลุ่มพลังต่าง ๆ เช่น นักการเมืองฝ่ายค้าน นักศึกษา ชาวนาและกรรมกร ซึ่งไม่พอใจนโยบายการเอื้อประโยชน์ให้ต่างชาติอยู่เป็นระยะ

ในการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยแรก ทุกอย่างดำเนินไปได้ด้วยดีและสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนได้อย่างมาก ทำให้มาร์กอสลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นสมัยที่สองและได้รับเลือกในปี 1969 ถือเป็นการสร้างประวัติศาสตร์การเมืองของฟิลิปปินส์ที่ไม่มีประธานาธิบดีคนใดดำรงตำแหน่งสองสมัยติดกัน อย่างไรก็ตามในภายหลังได้พบหลักฐานว่ามาร์กอสได้นำเงินทุนสำรองระหว่างประเทศไปใช้ในการรณรงค์หาเสียง ซึ่งมีผลต่อสภาพการเงินการคลังของประเทศ ในภายหลัง กระทั่งทำให้มาร์กอสต้องขอกู้เงินจากกองทุนเงินตราระหว่างประเทศ (IMF) ทำให้ฟิลิปปินส์ถูกบังคับให้ลดค่าเงินเปโซในปี ค.ศ. 1970 การลดค่าเงินส่งผลให้ฟิลิปปินส์ประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมา อาทิ หนี้สินอันเกิดจากการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศ โดยจากสถิติการนำเข้าสินค้าของฟิลิปปินส์ในปี 1970 อยู่ที่ 432.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แต่ในปี 1979 เพิ่มขึ้นไปถึง 2.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ รวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจ

ที่ถูกผูกขาด ปัญหาเกี่ยวกับการจ้างงาน ปัญหาเกี่ยวกับสาธารณสุขในเขต EPZ และการประท้วงของแรงงาน (Walden Bello, David Kinley and Elaine Elinson, 1982 :151-162)

การที่รัฐบาลมาร์กอสปรับเปลี่ยนนโยบายให้เอื้อต่อการส่งออกตามการขึ้นของธนาคารโลก และ IMF ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่าง กลุ่ม Import Substitution Industry (ISI) ซึ่งได้แก่ กลุ่มทุนอุตสาหกรรมท้องถิ่นที่พึ่งพิงการสนับสนุนจากรัฐ กับกลุ่มเกษตรส่งออกที่ต้องการให้รัฐหันมาสนับสนุนการค้าเสรีแทนการปกป้องอุตสาหกรรมท้องถิ่น ในขณะเดียวกันได้เกิดกลุ่มพลังทางสังคมขึ้นได้แก่ ขบวนการนักศึกษาซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาร์กซิสต์และแนวคิดชาตินิยมซึ่งต่างไม่พอใจและต่อต้านสหรัฐฯที่เข้ามาตั้งฐานทัพและเข้ามามีอิทธิพลครอบงำทางเศรษฐกิจ โดยกลุ่มพลังทางสังคมที่เกิดขึ้นนี้ไม่เห็นด้วยในนโยบายของรัฐบาลที่เอื้อประโยชน์ต่อสหรัฐฯมากกว่าที่จะแก้ปัญหาการว่างงาน และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของผู้คนในประเทศ ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองและกลายเป็นพลังชาตินิยมที่มุ่งต่อต้านสหรัฐฯ รวมถึงต่อต้านประธานาธิบดีมาร์กอสโดยเฉพาะการแสดงออกด้วยการเดินขบวนประท้วงตามเมืองใหญ่ทั่วประเทศ

ความขัดแย้งและความเคลื่อนไหวของกลุ่มภายในประเทศ ที่เกิดจากความไม่พอใจของประชาชนและกลุ่มต่างๆ ทำให้ประธานาธิบดีมาร์กอสตัดสินใจประกาศใช้กฎอัยการศึกในปี ค.ศ. 1972 โดยได้รับการสนับสนุนจากธนาคารโลก ให้ใช้ความรุนแรงในการยุติปัญหา ซึ่งสหรัฐฯก็ได้สนับสนุนการประกาศกฎอัยการศึก เนื่องจากสหรัฐฯเองก็มีผลประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และความมั่นคงอยู่ในฟิลิปปินส์ โดยการประกาศกฎอัยการศึกนอกจากจะเป็นการยุติความขัดแย้งแล้ว ยังทำให้มาร์กอสสามารถดำรงตำแหน่งผู้นำต่อไปได้ แม้จะหมดวาระของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแล้วก็ตาม ถือเป็นการรวบอำนาจไว้อยู่ที่ตัวมาร์กอสแต่เพียงผู้เดียว และถือเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จในประเทศฟิลิปปินส์อำนาจของมาร์กอสเข้มแข็งขึ้นมากภายหลังการประกาศกฎอัยการศึก ซึ่งในระยะแรกของการปกครองโดยกฎอัยการศึก มาร์กอสได้สร้างวาทกรรมที่ให้อำนาจถึงการปฏิรูป การนำ law and order กลับมาสู่สังคม และการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ทำให้มาร์กอสได้รับการสนับสนุนจากประชาชนบางกลุ่มพอสมควร (Benedict Anderson, 2000 :215) ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว ค่านิยมสัญญาทั้งหลาย ก็กลายเป็นเพียงการสร้างภาพและให้ความหวังแก่ประชาชนเท่านั้น

มาร์กอสได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมืองภายในใหม่ โดยการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นชื่อพรรค Kilusang Bagong Lipunan (KBL) เป็นพรรคการเมืองเดียวที่มีบทบาทในสภาแห่งชาติ ซึ่งการจัดตั้งกลุ่มการเมืองด้วยวิธีนี้เป็นการสกัดกั้นคู่แข่งทางการเมืองกลุ่มอื่นๆ นอกจากนี้ มาร์กอสยังให้barangay (Barangay) ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นในระดับหมู่บ้านทำหน้าที่แทนวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกยกเลิกไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งในแต่ละbarangayนี้จะมีผู้แทนที่มาจากแต่งตั้งของมาร์กอส barangayจึงกลายเป็นฐานอำนาจให้มาร์กอสไปด้วยความตั้งใจ

ภายใต้กฎอัยการศึก มาร์กอสได้เข้าควบคุมโครงสร้างภายในของรัฐไว้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ หรือตุลาการ ซึ่งทำให้มาร์กอสมีอำนาจเผด็จการอย่างแท้จริง โดยก่อนจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โครงสร้างอำนาจเดิมซึ่งถูกปกครองโดยกลุ่มชนชั้นเจ้าที่ดิน

ได้ถูกลดบทบาทลงโดยมาร์กอสได้ใช้ช่องทางทางกฎหมายออกข้อบังคับมาตรา 17 เพื่อยืดเวลาการดำรงตำแหน่งผู้นำ และในเดือนมกราคม ค.ศ. 1973 มาร์กอสได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐเป็นแบบรัฐสภา ซึ่งจะมีบุคคลมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเป็นหัวหน้าของคณะรัฐบาลหลังจากยกเลิกกฎอัยการศึกและมีการเลือกตั้ง ซึ่งจะเปิดโอกาสให้มาร์กอสสามารถดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แทนการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ซึ่งครบวาระ 2 สมัย และไม่สามารถดำรงตำแหน่งได้อีก นอกจากนี้ ยังให้ถือว่า คำสั่ง ประกาศ หรือกฎหมายต่างๆ ที่ออกโดยประธานาธิบดีมาร์กอส ในช่วงกฎอัยการศึกนี้มีผลบังคับใช้เทียบเท่ากับรัฐธรรมนูญ และมีผลบังคับใช้ไปจนกว่าจะยกเลิกกฎอัยการศึก ซึ่งการกระทำเหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างเสริมอำนาจทางการเมืองการปกครองของมาร์กอสเป็นอย่างมาก มาร์กอสยังได้เข้าไปแทรกแซงการทำงานของฝ่ายตุลาการ โดยแต่งตั้งพรรคพวกของตนเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในฝ่ายตุลาการ กระบวนการทำงานของศาลจึงถูกรวบงำโดยรัฐบาล และมาร์กอสยังได้ขับไล่ข้าราชการที่ต่อต้านหรือมิได้เข้าพวกกับมาร์กอสออกไปโดยใช้ข้ออ้างว่าบุคคลเหล่านี้ประพฤติมิชอบในทางราชการ แต่จุดประสงค์ที่แท้จริงคือความต้องการที่จะกำจัดศัตรูทางการเมืองของตนเอง นอกจากนี้ กองทัพยังถูกดึงเข้ามาสู่ระบบการเมืองภายใต้กฎอัยการศึก มาร์กอสได้ใช้ทหารเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศโดยให้การอุปถัมภ์แลกเปลี่ยนกับความจงรักภักดี โดยให้สิทธิพิเศษ ทรัพย์สินเงินทองและผลประโยชน์อย่างมากแก่ทหาร ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 โดยการสนับสนุนของมาร์กอส กิจการของกองทัพได้ขยายตัวอย่างมาก มีการเพิ่มงบประมาณทางการทหารจาก 500 ล้านดอลลาร์ในปี 1972 เพิ่มขึ้นเป็น 6 พันล้านดอลลาร์ในปี 1985

ประธานาธิบดี เฟอร์ดินานด์ อี. มาร์กอสได้อำนาจในฐานะผู้นำ และกฎอัยการศึกที่มอบอำนาจไว้ให้แบบเบ็ดเสร็จ ในการกอบโกยผลประโยชน์จากด้านต่างๆ การที่มาร์กอสสามารถรักษาอำนาจไว้ได้เป็นระยะเวลานานถึง 20 ปี ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการมีฐานอำนาจและเสียงสนับสนุนที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายเกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่นโดยใช้ผลประโยชน์ และความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นตัวเชื่อม กลุ่มที่มีความสำคัญต่อระบอบของมาร์กอส ได้แก่ กลุ่มพวกพ้องของมาร์กอส ที่กลายมาเป็นกลุ่มผู้นำใหม่ในโครงสร้างการเมืองและเศรษฐกิจแทนกลุ่มชนชั้นเจ้าที่ดินเดิม กลุ่มเทคโนโลยีที่นำความเชื่อมั่นจากองค์กรระหว่างประเทศและนักลงทุนต่างชาติมาสู่รัฐบาล มาร์กอส กลุ่มทหารที่มาร์กอสใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการปราบปรามคู่แข่งและผู้ต่อต้านและสุดท้ายคือพลังสนับสนุนจากภายนอกคือ อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่สนับสนุนมาร์กอสอยู่เบื้องหลังภายใต้การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน

ฐานอำนาจของระบอบมาร์กอส

ก่อนที่มาร์กอสจะประกาศกฎอัยการศึกในปี ค.ศ. 1972 ชนชั้นเจ้าที่ดิน หรือที่เรียกกันว่ากลุ่ม “Cacique” เป็นกลุ่มอำนาจที่ครอบงำโครงสร้างภายในของฟิลิปปินส์อยู่ โดยเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในทางการเมืองและได้ใช้อำนาจทางการเมือง ในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐเพื่อนำมาซึ่งการจัดสรรให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มของตนในด้านเศรษฐกิจ การที่ฟิลิปปินส์มีลักษณะโครงสร้างทางการเมือง

ที่ศูนย์กลางอำนาจมีลักษณะกระจายตัว สภาท้องถิ่น (Barangay) ซึ่งประกอบไปด้วยชนชั้นเจ้าที่ดิน จึงมีอำนาจมากพอที่จะสามารถตั้งทรัพยากรของรัฐมาตอบสนองผลประโยชน์ของกลุ่มตน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของคำว่า “Pork-barrel” (Benedict Anderson, 2000 :208) ซึ่งหมายถึง การนำนโยบายและงบประมาณของรัฐมาจัดสรรให้เอื้อประโยชน์กับพรรคพวกของตน เป็นจุดเริ่มต้นของการคอร์ปชั่นที่จะนำไปสู่ความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศฟิลิปปินส์ในเวลาต่อมา

หลังปี ค.ศ.1972 กลุ่มที่เคยผูกขาดผลประโยชน์ คือพวกเจ้าที่ดิน หรือกลุ่ม Cacique ได้ถูกลดบทบาทลง โดยมาร์กอสได้สร้างกลุ่มพันธมิตรใหม่ที่จะเป็นฐานอำนาจในการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับระบอบใหม่ที่สร้างขึ้นมา ซึ่งประกอบไปด้วย

กลุ่มทุนพวกพ้อง (crony capitalists) ซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจใหม่ที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบมาร์กอส และเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในด้านการจัดการควบคุมผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะบทบาทที่มีต่อโครงสร้างเศรษฐกิจภายใต้ยุคกฎอัยการศึก ซึ่งความสัมพันธ์ของมาร์กอสกับกลุ่มพวกพ้องนี้ เป็นไปในเชิงอุปถัมภ์โดยมาร์กอสได้จัดสรรทรัพยากรภายนอก ซึ่งได้แก่ เงินกู้เพื่อการพัฒนา หรือการลงทุนจากต่างชาติ และเงินกู้จากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น IMF ไปยังกลุ่มทุนเหล่านี้ และกลุ่มทุนพวกพ้องก็อาศัยอำนาจทางการเมือง และสายสัมพันธ์ที่มีต่อประธานาธิบดีในการเข้าไปมีบทบาทในทางการเมือง แสวงหาช่องทางเพื่อความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ เช่น การเข้าถึงแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำของรัฐ สัมปทานในโครงการต่างๆของรัฐ และการผูกขาดในการส่งออกสินค้าที่สำคัญ เป็นต้น มีการขนานนามกลุ่มพวกพ้องของมาร์กอสว่าเป็น นายทุนข้าราชการ (bureaucrat capitalists) (Walden Bello, David Kinley and Elaine Elinson, 1982:185) เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ใช้อำนาจรัฐเป็นใบเบิกทางในการแสวงหาผลประโยชน์ รวมทั้งเข้าไปดำรงตำแหน่งสำคัญในหน่วยงานของรัฐหลายตำแหน่ง เช่น โรแบร์โต เบเนดิกโต (Roberto Benedicto) เพื่อนของมาร์กอส ได้เป็นหัวหน้าของคณะกรรมการน้ำตาลฟิลิปปินส์ (Philippines Sugar Commission-PHILSUCOM) ซึ่งทำให้สามารถควบคุมตลาดการส่งออกน้ำตาลได้ เป็นต้น จากการแทรกแซงนี้ ทำให้นโยบายที่กำหนดขึ้นส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่ใกล้ชิดมาร์กอสแทบทั้งสิ้น

จากการที่มาร์กอสให้การอุปถัมภ์ค้ำชูกลุ่มพวกพ้องนี้ กลุ่มทุนจึงมีความจงรักภักดีต่อมาร์กอส และให้การสนับสนุนมาร์กอส ทั้งในด้านการเมือง และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสองกลุ่มทุนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มของผู้ส่งออกสินค้าทางการเกษตร ซึ่งได้แก่ ฮวน ปองเซ เอนริเล (Juan Ponce Enrile) รัฐมนตรีกลาโหมกับเอ็ดเวิร์โด โคฆวงโก จูเนียร์ (Eduardo Cojuangco, Jr.) ซึ่งเป็นสมาชิกของตระกูลเจ้าที่ดินเดิมที่หันมาให้การสนับสนุนมาร์กอส และประสบความสำเร็จทางธุรกิจ ซึ่งทั้งสองเป็นผู้ควบคุมธุรกิจการค้ำมะพร้าว รวมถึงโรแบร์โต เบเนดิกโต (Roberto Benedicto) ผู้ผูกขาดธุรกิจการค้าน้ำตาลรายใหญ่ของฟิลิปปินส์ บุคคลเหล่านี้นอกจากจะเป็นผู้ควบคุมและผูกขาดในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญๆ แล้ว ยังเป็นฐานเสียงขนาดใหญ่ให้มาร์กอส ซึ่งคนกลุ่มนี้ยังได้เป็นหัวหน้าหน่วยการเมืองท้องถิ่น หรือที่เรียกกันว่า “บาร์ังไก” (Barangay) (Lela Garner Noble, 1986 :89) อีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าสภาบาร์ังไกที่ถูกจัดตั้งขึ้นก็เพื่อใช้ประโยชน์ในการหาเสียงให้มาร์กอสนั่นเอง

กลุ่มทุนพวกพ้องในภาคบริการและอุตสาหกรรม เช่น เฮอร์มินิโอ ดิซินี (Herminio Disini) ญาติของอิมelda อี. มาร์กอส ซึ่งอยู่ในภาคอุตสาหกรรมยาสูบ ริคาร์โด ซิลเวรีโอ (Ricardo Silverio) ในธุรกิจรถยนต์ และโรดอล์ฟ ซูเอนซา (Rodolfo Cuenca) ซึ่งได้รับสัมปทานการก่อสร้างในโครงการต่าง ๆ ของรัฐ โดยกลุ่มนี้ไม่ได้แสดงบทบาททางการเมืองโดยตรงในยุคกฏอัยการศึก แต่มีความสำคัญในการจัดสรรเงินทุนที่สะสมไว้ในสวิตเซอร์แลนด์ (Acquired Investments Deposited in Switzerland: AIDS) ซึ่งมาร์กอสได้นำเงินจำนวนมากจากทุนต่างชาติเหล่านี้มาใช้ในการเมืองภายในประเทศเพื่อประโยชน์ของตนเอง (Gary Hawes, 1992:157)

อำนาจทางการเงินรวมกับอำนาจทางการเมือง ทำให้กลุ่มพวกพ้องสามารถเข้าครอบครองหลายภาคส่วนหลักของกิจการด้านการเงิน การค้าและอุตสาหกรรม ส่งผลให้กลายเป็นผู้ที่ผูกขาดและเข้าควบคุมเศรษฐกิจของประเทศไว้ทั้งหมด ดังจะเห็นได้จาก จำนวนตระกูลที่มีบทบาทในธุรกรรมทางการเงินและธุรกิจการค้าของประเทศ จากทั้งหมดประมาณ 60 ตระกูล มีถึง 40 ตระกูลที่เป็นกลุ่มทุนพวกพ้องที่สนับสนุนมาร์กอส (Charles C. McDougald, 1987:201-204)

ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่มาร์กอสดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีและภายใต้กฏอัยการศึกซึ่งมอบอำนาจเผด็จการไว้ให้มาร์กอสได้ใช้อำนาจนี้ในการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่พรรคพวก ในขณะที่เดียวกัน ก็ทำการขัดขวาง และกำจัดการตั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ รวมไปถึงกลุ่มใดก็ตามที่มีแนวโน้มว่าจะสามารถขึ้นมามีอิทธิพลต่อผู้กับตนและพวกพ้องได้ โดยเป้าหมายหลักที่ถูกจัดการคือตระกูลโลเปซ (Lopez) และตระกูลออสเมญา (Osmeña) ซึ่งตระกูลทั้งสองเป็นตระกูลเจ้าที่ดินดั้งเดิมที่มีมั่งคั่งซึ่งเป็นคู่แข่งกับตระกูลของมาร์กอส นอกจากนี้ การที่รัฐควบคุมตลาดสินค้าเกษตร จึงทำให้กลุ่มเจ้าที่ดินอื่น ๆ รวมถึงผู้ประกอบการรายย่อย และเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมต่างหันมาภักดีต่อมาร์กอส โดยเฉพาะกลุ่มเจ้าที่ดินซึ่งมีความมั่งคั่งจากการผูกติดอยู่กับรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก

ในช่วงปี 1981-1983 การลงทุนที่หละหลวมและคอร์รัปชั่นส่งผลให้กลุ่มทุนพวกพ้องประสบกับปัญหาการล้มละลาย งบประมาณของรัฐจำนวนมากได้ถูกนำไปช่วยเหลือกอบกู้ธุรกิจที่ไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ (Kevin Hewison, Richard Robinson and Gary Rodan, 1987:105) และก็เป็นการสูญเสียไปเพราะธุรกิจเหล่านี้ไม่ได้สร้างผลประโยชน์ตอบแทนเท่าที่ควร ดังนั้น แทนที่ทุนต่างชาติที่ถักทอมาจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อฟิลิปปินส์ เงินกู้ส่วนนี้กลับตกไปอยู่เพียงเฉพาะกลุ่มพวกพ้องของมาร์กอส เท่านั้น ความล้มเหลวของการพัฒนาในช่วงกฏอัยการศึกจึงเป็นผลมาจากการเมืองในรูปแบบที่เน้นความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งการคอร์รัปชั่นครั้งมโหฬารในสมัยของประธานาธิบดีมาร์กอสจากกลุ่มทุนพวกพ้องนี้อาจกล่าวได้ว่า “เปรียบเสมือนกับพวกโจรผู้ดี (robber baron)” ในอเมริกาช่วงปลายศตวรรษที่ 19 (Walden Bello, David Kinley and Elaine Elinson, 1982:185) ที่ว่าได้

จากการที่กลุ่มทุนพวกพ้องเข้าไปมีอิทธิพลในหน่วยงานของรัฐ ทำให้เกิดการแทรกแซงโดยรัฐ (state intervention) โดยรัฐเข้าไปมีอำนาจควบคุมภาคเศรษฐกิจ รวมถึงการอนุญาตให้กลุ่มพวกพ้องเข้าผูกขาดในอุตสาหกรรมที่สำคัญ เช่น The National Food Authority ควบคุมการค้าข้าว ข้าวโพด และเมล็ดพันธุ์อ้อยพืช การแทรกแซงในภาคการเงิน โดยเข้าควบคุม Central Bank ซึ่งเป็นแหล่งทุนสำคัญของกลุ่ม อีกทั้งรัฐยังใช้ธนาคารของรัฐ - Philippine National Bank, Development Bank of the

Philippines และสถาบันทางการเงินอื่นๆของรัฐ ในการครอบงำกิจการธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ ซึ่งเป็นการขัดต่อระบบทุนนิยมเสรีที่มุ่งเน้นให้เศรษฐกิจดำเนินไปตามกลไกของตลาดอย่างมีอิสระ โดยให้มีการแทรกแซงจากรัฐน้อยที่สุด ระบบทุนนิยมโดยรัฐ หรือ “State Capitalism” จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ยุทธศาสตร์ EOI ไม่ประสบความสำเร็จ โดยมาร์กอสอ้างว่าการส่งเสริมธุรกิจกลุ่มนี้จะเกิดประโยชน์ต่อผู้ผลิตและธุรกิจภายใน แต่ในความเป็นจริงแล้ว งบประมาณและเงินทุนล้วนตกไปอยู่กับมาร์กอสและพวกพ้องทั้งสิ้น

กลุ่มต่อมาซึ่งมีความสำคัญต่อระบอบมาร์กอสไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากลุ่มพวกพ้องนั่นก็คือ กลุ่มเทคโนแครต (technocrats) ซึ่งเป็นเครื่องมือของมาร์กอสในการนำความน่าเชื่อถือจากต่างชาติ มาสู่รัฐบาลของมาร์กอสการที่กลุ่มเทคโนแครต เข้ามาสู่โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทั้งที่ก่อนหน้านี้เป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับความสำคัญ เนื่องจากแรงกดดันจากภายนอก ซึ่งได้แก่ IMF ธนาคารโลก และสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการให้ฟิลิปปินส์ดำเนินยุทธศาสตร์ EOI ซึ่งสหรัฐฯ เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลัง คอยกำหนดให้ IMF และธนาคารโลก เข้าแทรกแซงกิจการภายในของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย ภายใต้กรอบของการพัฒนา (development)¹ และคาดหวังว่าฟิลิปปินส์น่าจะเป็น “The Next Asian Miracle” ดังเช่นที่ประสบความสำเร็จกับประเทศเกาหลีใต้ ไต้หวัน และสิงคโปร์ กลุ่มองค์กรระหว่างประเทศต้องการให้ฟิลิปปินส์มีการปฏิรูป โดยมีจุดมุ่งหมายที่ให้รัฐเข้าไปมีบทบาทน้อยที่สุด เมื่อมาร์กอส ชักชวนกลุ่มเทคโนแครตให้เข้าร่วมกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ คนกลุ่มนี้จึงเข้าร่วมอย่างง่ายดาย โดยเชื่อว่าเป็นคือ หลักประกันทางการเมืองและเศรษฐกิจ และกลุ่มเทคโนแครตเองก็ต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากมาร์กอส (Gary Hawes, 1992:152) อย่างไรก็ตามเนื่องจากมาร์กอสมีพันธมิตรท้องถิ่น คือ กลุ่มพวกพ้องที่เป็นหัวหน้าสภาบารังไก ทำให้มาร์กอสและพวกพ้องสามารถกอบโกยผลประโยชน์อย่างเป็นระบบ จึงเป็นการยากที่นโยบายที่เป็นกลางของกลุ่มเทคโนแครตจะบรรลุผลภายใต้ระบบอุปถัมภ์เช่นนี้ ทั้งที่มีแรงกดดันจากกลุ่มเทคโนแครต ธนาคารโลก IMF และกลุ่มสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศ แต่การแทรกแซงของรัฐก็ยังไม่มีความโน้มถ่วงที่ลดลง ซ้ำยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในยุคกบฏยึดการศึกษา

ธนาคารโลกเป็นอีกองค์กรหนึ่ง ที่ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่รัฐบาลมาร์กอส โดยหวังว่า มาร์กอสจะพัฒนาประเทศไปตามแนวทางยุทธศาสตร์ของ EOI มาร์กอสได้ถูกกดดันจากธนาคารโลก ให้จัดตั้งรัฐบาลโดยดึงเอากลุ่มเทคโนแครตเข้ามาร่วม โดยบุคคลที่ธนาคารโลกให้การสนับสนุน และเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือในหมู่นักธุรกิจการเงินและการธนาคาร คือ รัฐมนตรีคลัง นาย เซซาร์ วิราตา (Cesar Virata) ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในเดือนสิงหาคม 1981 ซึ่งในช่วงแรกของการประกาศกบฏยึดการศึกษา กลุ่มเทคโนแครตมีบทบาทอย่างมากต่อการกำหนดทิศทางนโยบายของประเทศ และสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่รัฐบาลของมาร์กอส แต่นโยบายการพัฒนาของ ธนาคารโลก ซึ่งนำมาปฏิบัติโดยกลุ่มเทคโนแครตต้องประสบปัญหาความขัดแย้งกับกลุ่มทุนพวกพ้องของมาร์กอส

¹ การเข้ามาของกลุ่มเทคโนแครตและแนวคิดเรื่องการพัฒนาล้วนเป็นแผนการของสหรัฐฯ ในการสร้างความชอบธรรมเพื่อ กำหนดโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศเพื่อให้ประเทศที่ด้อยกว่ายอมรับไปโดยปริยาย ซึ่งเป็นลักษณะของ Neo-colonialism

เนื่องจาก กลุ่มพวกพ้องต้องการที่จะปกป้องตลาดและผูกขาดในธุรกิจที่สำคัญของตน แม้ว่าจะเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพวกพ้องของมาร์กอส และกลุ่มรัฐบาลเทคโนโลยีในแคเรต แต่การมีทั้งสองกลุ่มนี้อยู่ได้กลายเป็นประโยชน์ในการดำรงอยู่ของระบอบ และการรักษาอำนาจเผด็จการของมาร์กอสเอาไว้ได้

กองทัพและทหารประจำการเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของระบอบมาร์กอส มาร์กอสได้ให้ความสำคัญกับทหารในฐานะเป็นฐานอำนาจที่สำคัญของระบบเผด็จการที่สร้างขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่มาร์กอสได้ใช้อำนาจให้ทหารและกองทัพขึ้นตรงต่อประธานาธิบดี และเพิ่มบทบาทของทหารในทางการเมืองให้มากขึ้น มาร์กอสยังได้สั่งการให้กองทัพแทรกซึมเข้าไปในสังคมและชุมชนมากขึ้นเพื่อเป็นหูเป็นตาให้แก่รัฐบาล การพัฒนากิจการทางการทหารได้ถูกดำเนินการขึ้นเพื่อรับมือกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาล โดยกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากอาวุธยุทโธปกรณ์และเทคนิควิธีการจากสหรัฐอเมริกา

หลังจากการประกาศกฤษฎีกาการศึกในปี 1972 กองทัพฟิลิปปินส์ได้กลายเป็นป้อมปราการที่แข็งแกร่งของรัฐบาลมาร์กอส (Lela Garner Noble, 1986 : 136) มาร์กอสได้ขยายอำนาจหน้าที่และบทบาทของทหาร อีกทั้งยังจัดให้ทหารมีส่วนเกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ โดยให้นายทหารระดับสูงหลายคนดำรงตำแหน่งทูตต่างประเทศ นอกจากนี้มาร์กอสยังปฏิรูปกองทัพให้กลายเป็นกองทัพขนาดใหญ่ มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพิ่มจำนวนทหารประจำการจากเดิมถึงสามเท่า คือจากเดิมที่มีกำลังพลประมาณ 54,000 คนเป็นกว่า 200,000 คน และยังได้เพิ่มงบประมาณด้านการทหาร การป้องกันประเทศ ให้มีสัดส่วนสูงสุดในการจัดแบ่งการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินแทนที่รายจ่ายด้านสุขภาพ การศึกษา และการบริการทางสังคม อีกทั้งยังได้เพิ่มอำนาจทางการเมืองในด้านการตุลาการโดยจัดตั้งศาลทหาร ดังจะเห็นได้จากใน General order ฉบับที่ 8 มาร์กอสมีอำนาจสูงสุดในฐานะผู้บัญชาการกองกำลังของฟิลิปปินส์ในอันที่จะตั้งศาลทหารซึ่งเป็นศาลชำระความพิเศษ

นอกจากนี้ ยังมีนายทหารระดับสูงหลายคนที่มีผลประโยชน์ร่วมกับมาร์กอสโดยมีการต่ออายุราชการให้นายทหารที่มีความจงรักภักดีเพื่อให้อยู่ในอำนาจต่อไป โดยมาร์กอสได้ให้นายทหารระดับสูงเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกับตนในด้านกิจการการค้าและ ธุรกิจต่างๆ ที่มาร์กอสดำเนินอยู่มากมายในฟิลิปปินส์ นายทหารระดับสูงของกองทัพจึงใช้ชีวิตอย่างสุขสบาย หรุกรและฟุ่มเฟือยไม่ต่างจากพวกนักการเมือง นายทุนและเจ้าที่ดิน (Benedict Anderson, 2000 :216) ดังนั้น กองทัพฟิลิปปินส์จึงกลายเป็นสถาบันที่สร้างความมั่นคงให้แก่ระบบ เป็นฐานอำนาจเผด็จการของมาร์กอสและทวีความแข็งแกร่งมากขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งยังเป็นเครื่องมือในการทำลายศัตรูทางการเมืองให้แก่มาร์กอส ดังตัวอย่าง การลอบสังหารนายเบนิโญ อากีโน (Benigno Aquino, Jr.) คู่แข่งทางการเมืองคนสำคัญ ซึ่งจากรายงานของ Agrava Commission ในภายหลังพบหลักฐานชัดเจนว่านายทหารระดับสูงหลายคนมีส่วนพัวพันในการฆาตกรรมดังกล่าว(Lela Garner Noble, 1986 : 115-116)

อย่างไรก็ตามกองทัพฟิลิปปินส์ภายใต้ระบอบมาร์กอสก็ประสบกับปัญหาอันเกิดจากภาระหน้าที่ที่มีความขัดแย้งและแตกต่างกัน กล่าวคือ มีหน้าที่ในการส่งเสริมและค้ำจุนระบอบเผด็จการของมาร์กอส และในขณะเดียวกันก็ต้องปกป้องประเทศฟิลิปปินส์จากภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอก (Lela Garner Noble, 1986 : 138) ซึ่งหน้าที่ทั้งสองนี้มาร์กอสได้แบ่งทหารออกเป็นสองพวกในการรับผิดชอบต่อ

ภาระหน้าที่ทั้งสอง กล่าวคือ กลุ่มทหารระดับสูงที่มีความจงรักภักดีต่อมาร์กอสให้ทำหน้าที่ในการคำนวณและส่งเสริมระบบเผด็จการ กลุ่มทหารระดับสูงเหล่านี้ได้ใช้ชีวิตอย่างสุขสบายด้วยเงินที่ได้รับจากการคอร์รัปชันและการเกื้อหนุนจากมาร์กอส ซึ่งการทุจริตคอร์รัปชันได้ขยายวงกว้างจนส่งผลให้ประชาชนหมดความศรัทธาต่อกองทัพ ในขณะที่เดียวกันกลุ่มทหารระดับล่างก็ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในการป้องกันประเทศ กลุ่มทหารระดับล่างเหล่านี้เป็นพวกที่ไม่ได้แสดงความจงรักภักดีต่อมาร์กอสอย่างจริงจัง จึงไม่ได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมระบบเผด็จการ กลุ่มทหารระดับล่างเหล่านี้ต้องใช้ชีวิตอย่างขัดสน ยากลำบากเนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร รวมทั้งยังได้รับเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่ต่ำกว่ากำหนดด้วย ยิ่งไปกว่านั้นแม้แต่อาวุธและเครื่องมือต่างๆที่จะใช้ในการป้องกันประเทศต้องประสบกับภาวะขาดแคลนอย่างหนักเนื่องจากอาวุธและเครื่องมือเหล่านี้ได้ถูกนำไปขายเพื่อมาบำรุงบำเรอทหารระดับสูงจนหมด ด้วยเหตุนี้เอง ทหารระดับล่างจึงได้รวมตัวกันเพื่อกอบกู้ความแข็งแกร่งของกองทัพและเรียกความเชื่อมั่น ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อกองทัพกลับคืนมา ซึ่งกลุ่มทหารระดับล่างเหล่านี้ก็ได้มีบทบาทที่มีนัยยะสำคัญต่อการล่มสลายของระบอบมาร์กอสในเวลาต่อมา

ความเสื่อมถอยและการล่มสลายของระบอบมาร์กอส

กลุ่มทุนพวกพ้องเป็นฐานอำนาจที่สำคัญของมาร์กอสซึ่งผูกพันกันโดยผลประโยชน์ มาร์กอสได้จัดสรรผลประโยชน์ งบประมาณ และนโยบายต่างๆที่เอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุนนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นกลุ่มเพื่อนพ้อง และเครือญาติของมาร์กอส ดังนั้นเพื่อการอุปถัมภ์ค้ำชูพวกพ้องของตนเองมาร์กอสจึงจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มพวกพ้อง นอกจากนี้การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ผูกขาดยังถือเป็นความจำเป็นสำหรับการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพรรคพวก เช่นการผูกขาดอุตสาหกรรมยาสูบ อุตสาหกรรมน้ำตาลและมะพร้าวในประเทศ ซึ่งแม้ว่าในการส่งออกน้ำตาลไปสู่ตลาดสหรัฐจะสร้างรายได้จำนวนมหาศาล แต่รายได้เหล่านั้นก็มิได้ไปสู่ประชาชนและแรงงานที่เป็นผู้ผลิตอย่างแท้จริง แต่ผลประโยชน์กลับตกอยู่ในมือของกลุ่มนายทุนผู้ประกอบการเท่านั้น

นอกจากนี้ แม้วาระบบพวกพ้องจะมีความเชื่อมโยงกับภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมของประเทศ แต่ระบบนี้ได้แผ่อิทธิพลครอบงำในเกือบทุกภาคส่วนเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการส่งออกสินค้าในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การเงินการคลังและ การธนาคาร ตลอดจนธุรกิจภาคการบริการต่างๆ กระทั่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางฐานะและชนชั้นอย่างมากภายในสังคมฟิลิปปินส์

ปัญหาเรื่องการปฏิรูปที่ดินเพื่อประชาชนชั้นล่างไม่ได้ดำเนินการเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง แต่เป็นการปฏิรูปเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มทุนพวกพ้อง ซึ่งชนชั้นกลางที่ผืนตัวเองเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีต่างก็ไม่ได้รับผลประโยชน์จากที่ดินและแรงงานของตนอย่างยุติธรรมและเหมาะสม ตามที่คาดหวังไว้โดยคำสัญญาของมาร์กอส และเป็นสาเหตุหลักให้ประชาชนทั่วฟิลิปปินส์เกิดความไม่พอใจต่อการปกครองภายใต้ระบอบมาร์กอส ระบบพวกพ้องได้นำมาซึ่งความหายนะของมาร์กอสในด้านการปฏิบัติงานของรัฐ ซึ่งในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 ฟิลิปปินส์เป็นประเทศทุนนิยมเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ประสบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอย การเป็นหนี้อย่างมหาศาลเนื่องจากการที่มาร์กอส

ต้องอุปถัมภ์คนเป็นจำนวนมากเพื่อเป็นฐานอำนาจที่มั่นคงของตน ทำให้มาร์กอสจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยแหล่งเงินทุนจากภายนอกประเทศมากขึ้น และความล้มเหลวจากการบริหารธุรกิจของกลุ่มทุนพวกพ้องได้นำมาสู่การพังทลายของระบบเศรษฐกิจในที่สุด (Gary Hawes, 1987:145-160)

ปัญหาสำคัญอีกประการคือการปกครองที่สืบเนื่องมาจากการใช้ระบบพวกพ้อง การปกครองของมาร์กอสเป็นระบบอุปถัมภ์ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การที่มาร์กอสใช้อำนาจของตนแทรกแซงระบบเศรษฐกิจเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง เพื่อนำไปสู่การผูกขาดอำนาจทางการเมืองได้ส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยของฟิลิปปินส์ภายหลังการเลือกตั้งสมัยที่สองของมาร์กอสกลายเป็นระบอบเผด็จการประชาธิปไตยที่เอื้อประโยชน์โดยตรงต่อตัวผู้นำและพรรคพวก นอกจากนี้ภายใต้ระบอบมาร์กอส การละเว้นกฎหมายได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง มีการใช้อิทธิพลเพื่อแทรกแซงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ซึ่งนำไปสู่ความไม่พอใจของประชาชน หากพิจารณาในแง่ของแนวทางประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แม้รัฐบาลจะให้สิทธิแก่ประชาชนในการออกเสียงเลือกตั้งตามแนวทางประชาธิปไตย แต่ประชาชนชาวฟิลิปปินส์ยังต้องเผชิญกับการปกครองแบบคณาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองโดยกลุ่มผู้มีอำนาจเพียงไม่กี่กลุ่มซึ่งเป็นที่ตกทอดมายาวนานในประวัติศาสตร์การเมืองของฟิลิปปินส์ตั้งแต่สมัยอาณานิคม จนกระทั่งฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ภายใต้ยุคอาณานิคมที่สหรัฐฯเป็นผู้ปกครอง สหรัฐฯได้จัดการศึกษา และความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยให้แก่ชาวฟิลิปปินส์มากขึ้น ซึ่งกลุ่มชนชั้นเจ้าของที่ดิน และนายทุนเดิมต่างก็ต้องการที่จะดำรงผลประโยชน์และอำนาจของตนไว้ผ่านกระบวนการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยการใช้อำนาจทางความมั่งคั่งของตนเพื่อเข้าไปมีบทบาทในทางการเมืองอันนำไปสู่ระบอบคณาธิปไตยในที่สุด ขณะเดียวกัน ประชาชนที่ได้รับการศึกษามากขึ้นได้ผันตัวเองเข้าไปเป็นชนชั้นกลางทำงานในเมืองและรับรู้ถึงสิทธิของตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามวิถีทางในระบอบประชาธิปไตยโดยเฉพาะการตระหนักถึงความไม่เท่าเทียมและหลอกลวงทางชนชั้นที่เกิดขึ้นทั่วฟิลิปปินส์นำไปสู่จุดเริ่มต้นการเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังสังคมใหม่ๆ ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ซึ่งความไม่พอใจในประเทศเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนอำนาจของกลุ่มคณาธิปไตยภายใต้ระบอบการปกครองของมาร์กอส (Eva-Lotta E. Hedman and John T. Sidel, 2000:15)

ประเด็นสำคัญหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการต่อต้านจากสังคมก็คือ การดำรงตำแหน่งอันยาวนานของประธานาธิบดี ซึ่งเป็นผลมาจาก ความต้องการให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งตามเจตนารมณ์ต้องการให้ฝ่ายบริหารเกิดความเข้มแข็งโดยให้สิทธิทางด้านการควบคุมงบประมาณ และแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ ออกจากกันตามแบบประชาธิปไตยของสหรัฐฯ โดยที่ประธานาธิบดีเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในฝ่ายบริหาร อีกทั้งรัฐธรรมนูญยังมอบอำนาจให้ฝ่ายบริหาร บริหารจัดการภาคการเงินและเศรษฐกิจตามความเหมาะสมของประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่มอบอำนาจให้กับฝ่ายบริหารมากเกินไป และจากการที่ประธานาธิบดีเป็นผู้ควบคุมและจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน

ทำให้มาร์กอสสามารถใช้อำนาจยกยอกเงินสำรองของประเทศมาใช้ในการหาเสียง ในการเลือกตั้ง ประธานาธิบดีสมัยที่สองในปี ค.ศ.1969 ต่อมาในปี ค.ศ. 1972 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการดำรงตำแหน่ง ประธานาธิบดีสมัยที่สอง มาร์กอสได้ประกาศกฎอัยการศึก โดยอ้างถึงความจำเป็นในการรักษาความสงบเรียบร้อยและแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมในการคงอำนาจเอาไว้

อย่างไรก็ตาม เมื่อระบอบมาร์กอสไม่สามารถดำเนินการแก้ปัญหาตามที่กล่าวอ้างไว้ อีกทั้งยังสร้างปัญหาใหม่ๆ ขึ้นมา เช่น การใช้อำนาจเผด็จการ การใช้ความรุนแรงในการปราบปรามฝ่ายตรงข้าม และการเพิ่มบทบาททางการเมืองของทหาร การโกงการเลือกตั้งที่แสดงถึงความต้องการที่จะอยู่ในอำนาจต่อไปของมาร์กอส ทำให้เกิดการรวมตัวของประชาชน และกลุ่มต่างๆ ที่ต่อต้านความไม่เป็นธรรมของระบอบมาร์กอส

การรวมกลุ่มทางการเมืองเพื่อต่อต้านระบอบมาร์กอส เกิดจากบุคคลหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มนักธุรกิจชนชั้นกลาง กลุ่มอาชีพ กลุ่มแรงงาน กลุ่มทหารระดับล่าง ศาสนจักรรวมถึงขบวนการนักศึกษาที่เข้าร่วมกับกลุ่ม NPA (New People's Army) ซึ่งเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยทั้งหมดต่างไม่พอใจในการบริหารงานภายใต้ระบอบมาร์กอส เช่น แรงงานต้องเผชิญกับความไม่เป็นธรรมของนโยบาย EOI ซึ่งกดค่าแรงและกดขี่แรงงาน ตลอดจนการเข้าควบคุมสหภาพแรงงานอย่างเข้มงวด (Walden Bello, David Kinley and Elaine Elinson, 1982:142) นักธุรกิจที่มองว่าระบอบมาร์กอสเอื้อประโยชน์แก่ทุนต่างชาติมากกว่าทุนภายในประเทศ อีกทั้งการที่ระบอบมาร์กอสดำเนินตามนโยบาย EOI ส่งผลให้เป็นการขัดขวางต่อการดำเนินธุรกิจ ตลอดจนการเสียเปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจกับกลุ่มพวกพ้องของมาร์กอส เป็นต้น

สำหรับกลุ่มทหารซึ่งเคยเป็นฐานอำนาจสำคัญของระบอบมาร์กอส จนกระทั่งมีการฆาตกรรมนายเบนนิโญ อากีโนในปี ค.ศ. 1983 ทหารได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทหารระดับสูงที่ยังภักดีกับมาร์กอสเพราะยังคงมีผลประโยชน์ร่วมกันอยู่ กับกลุ่มที่ทหารแยกออกมาจากฝ่ายมาร์กอส กลายมาเป็นขบวนการปฏิรูปกองกำลังติดอาวุธ (a Reform the Armed Forces Movement-RAM) โดยมีฟิเดล รามอส (Fidel Ramos) เป็นผู้นำ โดยระหว่างปี ค.ศ. 1984-1986 กลุ่ม RAM ได้รวมพลังกับกลุ่มศาสนา และกลุ่มพลังมวลชนอื่นๆ ในการประท้วงโดยปราศจากความรุนแรง และประกาศไม่สนับสนุนมาร์กอสอีกต่อไป ทำให้พลังอำนาจของทหารฝ่ายมาร์กอสลดลงไป กลายเป็นตัวเร่งให้มาร์กอสหมดอำนาจเร็วขึ้น

ศาสนจักรคาทอลิกเป็นอีกกลุ่มพลังหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในฟิลิปปินส์ โดยศาสนจักรเป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมฟิลิปปินส์มาเป็นระยะเวลานาน และมีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวฟิลิปปินส์ กว่า 85 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งประเทศ ศาสนจักรพยายามที่จะกดดันให้รัฐบาลให้เสรีภาพแก่ประชาชนและปรับปรุงเศรษฐกิจ รวมทั้งความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น (Charles C. McDougald, 1987:147) ในระหว่างการเลือกตั้งปี ค.ศ. 1986 ศาสนจักรเป็นตัวการสำคัญในการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเป็นผู้นำในการวิพากษ์วิจารณ์ระบอบเผด็จการของมาร์กอส ในแง่ของการใช้ความรุนแรง และในแง่ของสิทธิมนุษยชน รวมทั้งได้เป็นศูนย์กลางในการเรียกร้องให้ประชาชนรวมพลังกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างสันติ โดยผู้ที่มียุทธศาสตร์สำคัญของศาสนจักรและทรงอิทธิพลอย่างมากคือคาร์ดินัล ไฮเม ซิน (Jaime Sin)

พระสังฆราชแห่งมะนิลาและผู้นำศาสนจักรแห่งฟิลิปปินส์เป็นผู้เรียกร้องให้ประชาชนออกมาชุมนุมอย่างสันติเพื่อปฏิเสธระบอบเผด็จการมาร์กอสในปี 1986 ซึ่งเพียงชั่วเวลาข้ามคืนผู้คนเรือนแสนและในเวลาต่อมาเพิ่มขึ้นเป็นล้าน ได้ออกมาชุมนุมกันตามเมืองใหญ่เพื่อต่อต้านระบอบเผด็จการอันเป็นผลทำให้ระบอบมาร์กอสพังทลายลงในเวลาต่อมา อำนาจและความทรงอิทธิพลของคาร์ดินัลโฮเม ซินนี่เป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางโดยประธานาธิบดีมาร์กอสเองถึงกับเคยเปรียบโฮเมซินนี่ว่าเป็น“โคมัยนีแห่งฟิลิปปินส์”

เมื่อเกิดเหตุฆาตกรรมนายเบนนิโญ อากีโน กลางสนามบินนานาชาติมะนิลา ความรู้สึกปลุกเร้าต่อต้านระบอบเผด็จการที่โหดเหี้ยมนำมาสู่การรวมกลุ่มพลังต่าง ๆ จึงได้เกิดขึ้นโดยมิได้คำนึงว่าจะมีขบวนการฝ่ายซ้าย หรือกลุ่มคอมมิวนิสต์ เข้าร่วมด้วยแต่อย่างใด เนื่องจากการรวมพลังได้เป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การโค่นล้มระบอบมาร์กอส แม้ระบอบมาร์กอสจะมีความแข็งแกร่ง แต่การรวมตัวของกลุ่มพลังต่าง ๆ ก็ได้สร้างกลุ่มพันธมิตรใหม่ที่แข็งแกร่งขึ้นมาเช่นเดียวกัน ซึ่งจากแรงต่อต้านระบอบมาร์กอสที่เพิ่มมากขึ้นจนมิอาจยับยั้งได้ ได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจดำเนินบทบาทของสหรัฐฯต่อฟิลิปปินส์ในเวลาต่อมา

สหรัฐฯซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรัฐบาลของมาร์กอสมาโดยตลอด ได้ทำการถอนตัวจากการให้ความช่วยเหลือ และให้การสนับสนุนมาร์กอสเนื่องจากมาร์กอสได้แสดงออกถึงความไม่จริงจังในการส่งเสริมยุทธศาสตร์ EOI ซึ่งเป็นผลมาจากความขัดแย้งของระบบโครงสร้างภายใน ความต้องการที่จะอยู่ในอำนาจให้นานที่สุด จึงทำให้มาร์กอสให้ความสำคัญกับการเกื้อหนุนระบบทุนนิยมพวกพ้อง และการเข้าแทรกแซงของรัฐมากกว่าการเอื้อประโยชน์แก่ทุนแก่ต่างชาติอย่างแท้จริง และการดำเนินนโยบาย EOI ในช่วงแรก ก็เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินสนับสนุนจากสหรัฐฯ เพื่อที่จะนำไปจัดสรรและแบ่งปันให้พรรคพวกของตนเอง มากกว่าที่จะนำไปใช้เพื่อการพัฒนาตามที่ได้กล่าวอ้าง ด้วยเหตุนี้รัฐบาลมาร์กอสจึงไม่ได้สนองผลประโยชน์ตามที่สหรัฐฯคาดหวังไว้ โดยเฉพาะการมุ่งทำให้รัฐเปิดเสรี และสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อกลุ่มทุนต่างชาติ (โดยเฉพาะทุนของสหรัฐฯ) ในการลงทุน โดยที่รัฐจะเข้าแทรกแซงให้น้อยที่สุดเพื่อให้เศรษฐกิจดำเนินไปตามกลไกตลาด เมื่อมาร์กอสไม่สนองตอบต่อความต้องการดังกล่าว สหรัฐฯจึงลดการให้ความช่วยเหลือที่เคยให้แก่ฟิลิปปินส์ และเพิ่มเงื่อนไขในการกู้ยืมเงิน ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแหล่งเงินทุนอย่างหนักและสั่นคลอนต่อระบอบมาร์กอสอย่างรุนแรง เพราะเมื่อทุนลดลงระบบทุนนิยมพวกพ้องที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ของระบอบมาร์กอสก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้

อย่างไรก็ตามการที่กลุ่มต่อต้านมาร์กอสได้ไปรวมตัวกับพรรคคอมมิวนิสต์ทำให้สหรัฐฯต้องหันกลับมาพิจารณาบทบาทและให้ความช่วยเหลือต่อมาร์กอสต่อไป เพราะถ้าคอมมิวนิสต์ขึ้นมามีอำนาจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สหรัฐฯจึงได้เริ่มกดดันให้มาร์กอสจัดการเลือกตั้งแบบเสรีขึ้น (Gary Hawes, 1987:157) เพื่อเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความผ่อนคลายทางการเมืองและการนำระบอบประชาธิปไตยกลับมาอีกครั้งเพื่อลบล้างข้อกล่าวหาความเป็นเผด็จการของมาร์กอส จากแรงกดดันดังกล่าวทำให้ มาร์กอสประกาศยกเลิกการใช้กฎอัยการศึก และเสนอให้มีการเลือกตั้งขึ้นในปี 1986 ด้วยความหวังที่จะชนะการเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งผู้นำต่อไปอีกและได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนี้นักกลุ่มฝ่ายต่อต้านได้ส่งนางคอรากอน อากีโน ภรรยาหม้ายของนายเบนนิโญ อากีโนผู้นำฝ่ายค้านซึ่งถูกลอบสังหาร ลงแข่งขันในการชิงตำแหน่งประธานาธิบดี

ซึ่งปรากฏว่ามาร์กอสก็ได้ใช้อำนาจรัฐเฝ้าการเลือกตั้งในทุกรูปแบบและประกาศตัวเป็นผู้ชนะ ซึ่งจากการเฝ้าการเลือกตั้งที่ฝืนมติประชาชนทั้งประเทศได้ทำให้กระแสดการต่อต้านยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นไปอีก

สหรัฐฯเห็นว่ามาร์กอสได้กลายเป็นตัวการของปัญหาที่สำคัญ เพราะถ้าหากมาร์กอสยังคงอยู่ในตำแหน่งก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้พวกคอมมิวนิสต์เข้ามามีอิทธิพลทางการเมือง และที่สำคัญนางอากีโนก็ได้ยอมรับว่าจะเคารพข้อตกลงเรื่องฐานทัพอากาศที่ให้กับสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯเห็นว่าไม่ควรปล่อยให้เหตุการณ์ยืดเยื้อต่อไป เนื่องจากจะกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯในฟิลิปปินส์ ดังนั้นสหรัฐฯภายใต้การนำของประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน จึงได้กดดันให้มาร์กอสลาออกจากตำแหน่งและไม่ให้ใช้ความรุนแรงเพื่อที่จะรักษาอำนาจของตนเอาไว้ รวมทั้งยื่นข้อเสนอให้มาร์กอสและครอบครัวสามารถขอลี้ภัยในสหรัฐฯได้

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่าสหรัฐฯเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ กล่าวคือเมื่อสหรัฐฯให้การสนับสนุน และมีเงินลงทุนต่างๆเข้ามาในช่วงต้นทำให้ ระบอบมาร์กอสเริ่มก่อตัวและทวีความเข้มแข็ง แต่เมื่อสหรัฐฯถอนการสนับสนุนออกจากระบอบมาร์กอส ความอ่อนแอของระบอบก็เริ่มเด่นชัดขึ้น เมื่อทุนลดลงฐานอำนาจของมาร์กอสก็ลดลงไปด้วยเช่นกัน มาร์กอสไม่มีฐานที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากพอที่จะจัดการกับฝ่ายต่อต้าน ฐานอำนาจที่มาร์กอสมีอยู่จึงเหลือเพียงแต่กลุ่มผู้นำการเมืองท้องถิ่นที่มีความจงรักภักดีต่อมาร์กอสตราบเท่าที่มาร์กอสยังสามารถอำนวยความสะดวกให้ได้เท่านั้น ในช่วงต้นของยุค 1980 สมาชิกพรรค KLB ของมาร์กอสก็ได้เริ่มทยอยลาออกจากพรรคไปโดยเฉพาะในช่วงปี 1984-1985 ซึ่งความอ่อนแอของระบอบมาร์กอสเริ่มปรากฏชัดเจนมากขึ้น (Gary Hawes, 1987:158) นอกจากนั้นแล้ว การคงอยู่และการล่มสลายของระบอบมาร์กอส และการหันไปสนับสนุนนางอากีโนแทนของสหรัฐฯยังได้สะท้อนให้เห็นถึงการตัดสินใจดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มุ่งเน้นแต่เพียงผลประโยชน์ของสหรัฐฯเองเป็นหลัก และยังได้สะท้อนถึงอิทธิพลของสหรัฐฯที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศของฟิลิปปินส์อีกด้วย

แม้ว่ามาร์กอสจะสามารถซื้อเวลาและรักษาระบอบเผด็จการที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ได้เป็นระยะเวลาจนถึง 21 ปี แต่ท้ายที่สุด เมื่อความไม่เป็นธรรมของระบอบเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของประชาชนพลังสนับสนุนที่มีอย่างมากมายในช่วงแรกจึงลดลงและแปรเปลี่ยนไปในเชิงทำที่ต่อต้าน รวมถึงการที่สหรัฐอเมริกาก็ได้เปลี่ยนท่าทีอันนำมาสู่การถอนการสนับสนุนในเวลาต่อมา ระบอบมาร์กอสซึ่งถูกสั่นคลอนทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกจึงได้พังทลายและล่มสลายในที่สุด

สรุป

“พลังประชาชน” ได้ถือกำเนิดขึ้นในฟิลิปปินส์ เมื่อประชาชนนับล้านได้หลั่งไหลมาชุมนุมกันเพื่อขับไล่นายเฟอร์ดินานด์ อี.มาร์กอสผู้นำเผด็จการซึ่งการขับไล่เป็นผลมาจากสาเหตุหลายประการรวมกัน ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ การคอร์รัปชันและความยากจนที่มาร์กอสไม่สามารถแก้ไขได้ การที่ฟิลิปปินส์ตกเป็นลูกหนี้รายใหญ่ของ IMF เป็นผลมาจากการนำเงินของรัฐจำนวนมหาศาลไปลงทุนในธุรกิจส่วนตัวและอำนวยความสะดวกให้แก่พวกพ้องมากกว่าที่จะนำไปใช้เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง การไม่รักษาคำพูดที่ให้ไว้ในเรื่องการปฏิรูปที่ดิน ความไม่ชอบธรรมของฝ่ายการเมือง

ที่ชื่อเสียงและโครงการเลือกตั้ง การใช้ความรุนแรงกับฝ่ายตรงข้ามกับรัฐ ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ได้นำมาสู่การรวมตัวของกลุ่มพลังต่างๆ หลายกลุ่ม ทั้งขบวนการนักศึกษา กลุ่มชนชั้นกลาง กลุ่มชาวนา กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มทหารและเจ้าหน้าที่รัฐระดับล่าง รวมไปถึงศาสนจักรที่เห็นว่าอำนาจเผด็จการของมาร์กอสนำไปสู่ความรุนแรง กลุ่มต่างๆเหล่านี้ได้ร่วมกับกลุ่มฝ่ายซ้าย โดยที่ไม่ได้เป็นไปเพื่ออุดมการณ์คอมมิวนิสต์ แต่เป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การโค่นล้มประธานาธิบดีมาร์กอส การรวมตัวของกลุ่มต่างๆเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ความชั่วร้ายและความไม่เป็นธรรมของระบอบมาร์กอส ได้แผ่ขยายปกคลุมสังคมทุกภาคส่วนของฟิลิปปินส์

นอกจากแรงกดดันภายในที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว แรงกดดันจากภายนอกก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบอบมาร์กอสล่มสลาย โดยเฉพาะบทบาทของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นพลังภายนอกที่มีอิทธิพลต่อฟิลิปปินส์มาโดยตลอด จากกระแสต่อต้านระบอบมาร์กอสที่แผ่ขยายเป็นวงกว้างทำให้สหรัฐฯไม่มั่นใจว่ามาร์กอสจะสามารถรักษาอำนาจเผด็จการต่อไปอีกได้ และเริ่มถอนตัวจากการให้ความช่วยเหลือมาร์กอส นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังตระหนักถึงการที่ระบอบมาร์กอสไม่ได้ตอบสนองผลประโยชน์ให้สหรัฐฯเท่าที่ควร อีกทั้งการกระทำที่ไม่เป็นการเอื้อต่อยุทธศาสตร์ EOIของสหรัฐฯ กล่าวคือ แทนที่มาร์กอสจะออกนโยบายส่งเสริมการลงทุนของต่างชาติ มาร์กอสกลับให้ความสำคัญกับการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มพวกพ้องของตนเองส่งผลให้เกิดการใช้อำนาจรัฐแทรกแซงภาคเศรษฐกิจและการลงทุนหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐตำแหน่งสำคัญๆล้วนเต็มไปด้วยพรรคพวกของมาร์กอสทั้งสิ้นทุนนิยมโดยรัฐจึงกลายเป็นสิ่งที่ขัดขวางยุทธศาสตร์ EOI อย่างมาก ระบอบมาร์กอสที่เคยพึ่งพาอาศัยเงินกู้และเงินลงทุนจากสหรัฐารวมถึงเงินกู้จากองค์กรระหว่างประเทศในการสนับสนุนธุรกิจของตนเองและพวกพ้องจึงเริ่มสั่นคลอนและถดถอย เมื่อขาดเงินทุนและการสนับสนุน อำนาจของมาร์กอสก็ลดลง กระทั่งนำไปสู่การพังทลายและล่มสลายของระบอบในที่สุด โดยที่ไม่เคยมีใครคาดคิดมาก่อนเลยว่า บุคคลผู้ทรงอำนาจที่ปกครองฟิลิปปินส์มาอย่างยาวนานถึง 21 ปีจะไม่มีโอกาสกลับมาขึ้นแผ่นดินเกิดได้อีก โดยมาร์กอสพร้อมครอบครัวต้องขอลี้ภัยไปยังสหรัฐอเมริกาในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 1986 กระทั่งถึงแก่อสัญกรรมที่นั่น

เอกสารอ้างอิง

- Benedict Anderson. (2000). The Spectre of Comparisons: Nationalism Southeast Asia, and the World. London :Verso Press.
- Charles C. McDougald. (1987). The Marcos File: Was He a Philippines Hero or a Corrupt Tyrant? San Francisco : San Francisco Publishers.
- Claude A. Buss. (1977). The United States and the Philippines: Background for policy. Washington D.C. : American Enterprise Institute for Public Research.
- Eva-Lotta E. Hedman and John T. Sidel. (2000). Philippine Politics and Society in the Twentieth Century: Colonial Legacies, Post-Colonial Trajectories. London: Routledge.

- Gary Hawes,ed. Southeast Asian Capitalists. (1992) Ruth McVey. New York : Cornell University.
- Gary Hawes.(1987). The Philippine State and the Marcos Regime: The Politics of Export. Ithaca : Cornell University Press.
- Kevin Hewison, Richard Robinson and Gary Rodan,eds.(1987).“The Politics of Economic Policy in the Philippines during the Marcos Era,” Southeast Asia in the 1980s : the politics of economic crisis, Sydney:Allen & Unwin.
- Lela Garner Noble,ed.(1986). Crisis in the Philippines: The Marcos Era and Beyond. New Jersey : Princeton.
- Tarling, Nicholas, ed. (1999). The Cambridge History of Southeast Asia Volume Four. Singapore: Cambridge University Press.
- Walden Bello, David Kinley and Elaine Elinson. (1982). Development Debacle :The World Bank in the Philippines. San Francisco: Institute for Food & Development Policy.